

BRAZÍLIA KARSZTJAI ÉS BARLANGJAI

Kivonat ismertetés Clayton F. Lino—João Allievi: *Cavernas brasileiras (Brazil barlangok) c. könyvéből* (São Paulo, 1980).

Brazília hatalmas kiterjedésű ország, 8,5 millió km² területével Dél-Amerikának közel felét foglalja el. Ez az óriási térség karsztvidékekben és barlangokban viszonylag szegény, aminek földtörténeti okai vannak. A terület nagy részét a Brazíl- és Guayanai-masszívum ősi kőzetei, valamint a közöttük elhelyezkedő Amazonas-medence alluviumai uralják. Karsztosodó mészkövek csak elszórtan találhatók a Brazíl-pajzs azon — jobbára peremi — részein, amelyeket a prekambrium végén és az óidő elején átmenetileg tenger borított el.

A Brazíl Barlangkutató Társaság (Sociedade Brasileira de Espeleologia) 1980-ig összesen 438 bar-

langot vett kataszteri nyilvántartásba. (A leghosszabb és legmélyebb barlangok jegyzékét cikkünk végén közöljük.) A feldolgozott barlangoknak mintegy 90%-a képződött mészköben, a többi nem karsztos üreg (homokkőben, gránitban stb. alakult ki). Valójában a létező barlangok száma Brazíliában sok ezerre tehető, összeírásuk és feldolgozásuk azonban még kezdeti stádiumban van. A legtöbb feltárt barlang São Paulo államban (170) és Minas Geraisban (141) található.

A karsztvidékek és barlangok földrajzi elhelyezkedése alapján I. Karmann és L. E. Sanches az ország területén öt speleológiai tartományt határolt el.

Brazília jelentősebb karszt- és barlangvidékei (I. Karmann, L. E. Sanches nyomán, Brazília geológiai térképének felhasználásával).

A számok magyarázata: 1 = Vale do Ribeira, 2 = az ún. „Bambuí tartomány” (az eokambriumi mészkő fő előfordulásai), 3 = Serra da Bodoquena, 4 = Alto Paraguai, 5 = Chapada de Ibiapaba (bambuí), 6 = mezozoikumi mészkőtáblák Brazília északkeleti kiszögellésén (itt kevés barlang található, ezért a brazil kutatók nem sorolják az ún. speleológiai tartományok közé).

1. Vale do Ribeira

Ez a karsztvidék São Paulo várostól délnyugatra 300 km-re, a Ribeira-folyó mentén terül el. A mészkőzóna kiterjedése mintegy 2500 km². Alapkőzete a prekambrium utolsó időszakából származó ún. Açungui—São Roque formáció. A nagyvárosok közelsége miatt ez a legjobban feldolgozott és az idegenforgalomba is bevont barlangvidék. A legtöbb ismert nagy barlang Iporanga város körül található. Megemlítjük a leghíresebbeket:

Caverna de Santana — São Paulo állam leghosszabb (5680 m) és legszebb barlangja;

Caverna da Casa de Pedra — azt tartják róla, hogy bejárati szádájának magassága legnagyobb a világon (176 m);

Caverna de Areias — arról nevezetes, hogy 1897-ben itt fedezték fel a Typhlobagrus kronoi névre keresztelt barlangi vak halat;

Abismo do Juvenal — Brazília legmélyebb akna-barlangja (—252 m);

Abismo do Fóssil — ez a zsomboly őslénytani leleteiről híres;

Caverna Laboratório — ebben a barlangban a Brazil Barlangkutató Társaság földalatti laboratóriumot rendezett be;

Caverna do Diabo — 4800 m hosszú, turisztikai célra kiépített látványos barlang.

2. Bambuí

E néven azt a nagy kiterjedésű körzetet foglalták egy keretbe, ahol az előbbinél fiatalabb, a prekambrium végéről és a kambrium elejéről (eokambrium) származó, ún. bambuí formációba tartozó mészkövek találhatóak. Földrajzilag ez a São Francisco és Paraná folyók felső szakaszainak melléke, Brazília legnagyobb kiterjedésű mészkővidéke. Közigazgatásilag ez a terület Minas Gerais, Goiás és kis részben Bahia államhoz tartozik.

A „Bambuí-tartományban” található Brazília legnagyobb barlangjai, többek közt:

Sistema São Mateus—Imbira — São Domingos város közelében fekszik, hossza 20 540 m, cseppkőképződményekben gazdag;

Sistema Angélica—Bezerra — az előbbi szomszéd-ságában, hossza 9775 m;

Lapa de Terra Ronca — vallásos ceremóniák színhelye;

Lapa do São Vicente — hatalmas barlangi víz-esései miatt nehezen járható;

Gruta de Maquiné — Cordisburgo város mellett található, Brazília első kivilágított barlangja, 600 m hosszú, gazdag cseppkőképződményekkel;

Gruta da Lapinha — Lagoa Santa mellett, szintén kiépítették idegenforgalmi célra;

Lapa dos Brejões — Bahia államban, Irec mellett, Brazília harmadik leghosszabb barlangja (7780 m), nagyméretű bejáráttal (90 m magas, 60 m széles).

3. Serra da Bodoquena

A Bodoquena-hegység kb. 200 km hosszúságban Mato Grosso államban, a bolíviai—paraguai határ közelében húzódik. Az itt található karsztvidékek prekambriumi és kambriumi mészkövekből állnak. Számos barlangot ismernek, de néhány kivételével speleológiai szempontból feldolgozatlanok.

4. Alto Paraguai

Mato Grosso államban, Cuiabától északra, a Paraguai-folyó felső szakasza mellett fekszik. Az araras formációhoz tartozó metamorf mészkövekben sok, még feldolgozatlan barlang található.

5. Chapada de Ibiapaba

Brazília északkeleti kiszögellésén, a Ceará államban található bambuí formációhoz tartozó, trópusi mészkővidékeket foglalja össze. Legismertebb és leglátványosabb része az Ubajara Nemzeti Park. Itt nyílik az 1120 m hosszú *Gruta de Ubajara*, melyet turisztikai célra kiépítettek, magasan fekvő bejárata drótkötélpályán közelíthető meg.

A brazil barlangok listáján szerepel egy 3000 m hosszú barlang, mely homokkőben képződött (*Gruta do Saltador*, Pres. Olegário város mellett, Minas Gerais államban) és egy 1500 m hosszú, csillamban és kvarcitban kialakult barlang (*Gruta dos Ecos*, Corumba de Goiás).

Dr. Balázs Dénes

*

Brazília tíz leghosszabb barlangja:

1. Sistema São Mateus—Imbira (Goiás)	20 540 m
2. Sistema Angélica—Bezerra (Goiás)	9 775 m
3. Lapa dos Brejões (Bahia)	7 750 m
4. Caverna de Santana (São Paulo)	6 700 m
5. Lapa do Convento (Bahia)	5 670 m
6. Caverna Areias I. e II. (São Paulo)	5 625 m
7. Lapa da Terra Ronca (Goiás)	4 850 m
8. Caverna do Diabo (São Paulo)	4 800 m
9. Lapa Nova (Minas Gerais)	4 000 m
10. Lapa da Mangabeira (Bahia)	3 500 m

Brazília öt legmélyebb barlangja:

1. Abismo do Juvenal (São Paulo)	252 m
2. Caverna do Ribeirãozinho (São Paulo)	220 m
3. Caverna do Córrego Fundo (São Paulo)	195 m
4. Caverna do Ouro Grosso (São Paulo)	192 m
5. Abismo do Gurutuva (São Paulo)	154 m